

ГЛАВНЕ ЕТАПЕ У РАЗВОЈУ ГЕОГРАФИЈЕ

Географија до 19. века: дескриптивна фаза

У Старом веку географија је била јединствена наука, која је укључивала све науке о Земљи. У складу с тим, старовековни географи – Ератостен (III век п. н. е.), Страбон (I век п. н. е. / I век) и Птоlemeј (II век) – били су научници-енциклопедисти. Са изузетком арапског света, средњи век је био период стагнације географије; све време Птоlemeјева *Географија* била је извор који се није доводио у питање. У периоду Великих географских открића (XV. век – средина XVII века) географија је (и картографија, као њен део) доживела своје „златно доба”. Географски хоризонт се нагло проширио не само у физичком него и у духовном смислу те речи. Нови поглед на свет се разликовао од увреженог, теолошког, што је био предуслов за појаву природних наука. При крају овог периода, 1650. године, појавила се књига *Општа географија* (Geographia Generalis) холандског географа Б. Варенијуса (**Bernhardus Varenius**) (1622-1650) која је била први покушај да се, на основу нових сазнања, дефинишу предмет и садржај географије. Варенијус је предложио поделу географије на три дела, чиме је означио крај јединствене географије и почетак њеног рашчлањивања.

19. век: установљење географије као науке

Варенијусова књига била је основни географски приручник у Европи наредних сто година, тако да се он сматра првим гласником савремене географије, чије су теоретске основе у 19. веку поставила двојица немачких географа – А. Хумболт (Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander von Humboldt) (1769-1859) и К. Ритер (Carl Ritter) (1779-1859). Захваљујући њима, географија је подигнута на професионални ниво. Појавили су се професори-географи, формиране су засебне географске катедре на универзитетима, основана географска друштва и покренути географски часописи.

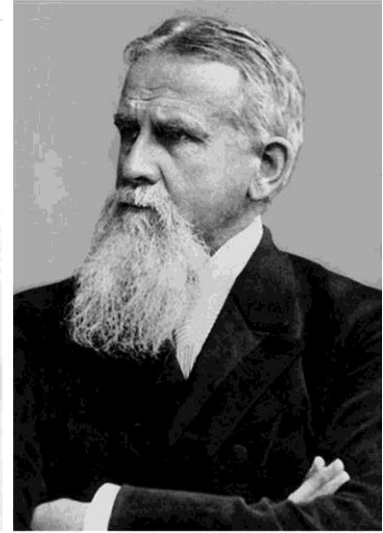
У другој половини 19. века рашириле су се идеје географског детерминизма (носиоци К. Ритер и Е. Рекли (Jacques Élisée Reclus), 1830-1905), које су губиле на значају са јачањем човековог утицаја на природну средину. На прелазу из 19. у 20. век појавила се концепција географског посибилизма (носилац Видал де ла Блаш (Paul Vidal de La Blache), 1845-1918), учење А. Хетнера (Alfred Hettner) (1859-1941) о географији као хоролошкој науци и учење о биосфери и планетарној улози људског фактора руског научника В. И. Вернадског (Владимир Ив́анович Верна́дский) (1863-1945). Етапа у развоју географије заснована на поменутиим идејама завршила се 20-их и 30-их година XX века.

Карл Ритер
(1779–1859)

Пол Видал де Ла Блаш
(1845–1918)

Алфред Хетнер
(1859–1941)

Речник

Географски детерминизам – учење према којем физичко-географски чиниоци имају главну улогу у друштвено-економском развоју народа и земаља

Географски посибилизам – учење које, супротно детерминизму, у односу човек-природа, приоритет даје човеку

Хорологизам – учење које се концентрише на просторне односе објеката и појава на површини Земље, не удубљујући се у истраживање унутрашње суштине тих појава и њиховог развоја

Географска школа – научна школа (неформална скупина људи окупљених око неког талентованог научника или око неке идеје)

Географија 20. века: диференцијација географије

Процес диференцијације географије, започет у доба Варенијуса, одвијао се у XIX веку и на почетку XX века, а посебно се убрзао (као и код осталих наука) у другој половини 20. века. Једна за другом формирале су се специјалистичке физичкогеографске дисциплине. Развој капитализма подстакао је развој економске географије. Неке науке су се одвојиле од географије, а друге су настале у контакту географије са сродним наукама. Према неким проценама, у склопу географије данас постоји око 90 научних дисциплина. Те бројне дисциплине деле исти објекат проучавања и међусобно позајмљују методе, тако да су све скупа наставиле да функционишу као систем. Географија је остала јединствена јер се, дакле, упоредо са диференцијацијом одвијао супротан процес, интеграција, који ублажава границе између засебних географских области и географских дисциплина.

Прве географске институције у Европи и у Србији

У 19. веку су установљене универзитетска настава и географске катедре (1820 – Берлин, 1839 – Лондон), појавила су се прва национална географска друштва (1821 – Париз, 1828 – Берлин, 1830 – Лондон) и покренути први географски часописи (1853 – часопис „Die Erde” у Немачкој).

Географска наука на универзитетском нивоу у Србији установљена је 1893. године оснивањем Географског завода при Историјско-филозофском факултету Велике школе, која је 1905. прерасла у Универзитет у Београду. Године 1910. основано је Српско географско друштво, које је 1912. године покренуло часопис „Гласник” (излази све до данас). Оснивач Географског завода, Српског географског друштва и покретач „Гласника” био је Јован Цвијић (1865–1927), српски географ светског гласа.

Данас се географија предаје на свим универзитетима широм света.